

BİR TERSİNE YÜRÜYÜŞ

12 EYLÜL ÖYKÜLERİ

Hazırlayan
HÜRRİYET YAŞAR

ANTOLOJİ

DESENER
ABİDİN DİNO

BİR TERSİNE
YÜRÜYÜŞ
12 EYLÜL ÖYKÜLERİ

Can Yayınları: 1567

© Hürriyet Yaşar, 2006

© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2006

1. basım: Eylül 2006

4. basım: Eylül 2009

Bu kitabın 4. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Erkal Yavi

Kapak düzeni: Semih Özcan

Dizgi: Gelengül Çakır

Düzeltili: Fulya Tükel

Kapak baskı: Çetin Ofset

İç baskı ve cilt: Eko Matbaası

ISBN 978-975-07-0655-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

<http://www.canyayinlari.com>

e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

BİR TERSİNE
YÜRÜYÜŞ

12 EYLÜL ÖYKÜLERİ

Hazırlayan
HÜRRIYET YAŞAR

Desenler
ABİDİN DİNO

CAN YAYINLARI

Abidin Dino'nun desenlerini yayınlamamıza izin veren
Türkiye İnsan Hakları Vakfı'na
teşekkür ederiz.

Açıklama ve Teşekkür

Bu derleme, bir tersine yürütme sürecinin, edebiyata öykülerle yansımadır.

Seçkiyi hazırlayanın, “seçkide en çok öyküsü bulunanların en çok sayıda 12 Eylül öyküsü yazmış olduklarını” ya da “seçkide yer alan öykülerin, yayımlanmış 12 Eylül öykülerinin en güzelleri olduğunu” düşündüğü gibi çıkarsamaların seçkinin yaklaşımıyla örtüşmeyebileceğini söylemek isterim. Her şeyden önce, ulaşamadığım nice öykünün varlığını kestirebiliyorum. Taramayı yalnızca kitaplarla sınırlamak gibi bir yaklaşım da, dergiler alanının o uçsuz bucaksızlığının vazgeçiriciliği nedeniyle ortaya çıktı. Uzunlukları yüzünden alamadığım öyküler ise, ayrı bir üzüntü nedeni oldu.

Öykülerin dizilişi, yazarlarının doğum yılına ya da herhangi bir yazınsal ölçüte göre değil, bir koca ülkeyi tersine yürütme sürecinin öncesi, kendisi ve sonrasıyla ya da konularının yakınlıklarıyla ilişkilidir.

Evindeki kitapları benimle paylaşan Necati Güngör’e, Behçet Çelik’e; kitaplığıyla birlikte bu çalışmanın sıkıntısını da paylaşan Kadir Yüksel’e; öyküleri bilgisayara aktardığım tarayıcısını bende unutmuşçasına paylaşan Jaklin Çelik’e teşekkür duygularımı yazmak istedim.

H. Y.

İÇİNDEKİLER

Önsöz: *On İki Eylül ve Öyküleri* • Hürriyet Yaşar 9

Armağan Sunu: Kolları Bağlı Doğan • Osman Şahin 17

NEREDEN?

Bugün de Ölmedim Anne (Şiir) • Ahmet Erhan 21

Korkma • Aziz Nesin 22

O Zaman Sıkıyönetim Vardı • Muzaffer İzgü 32

Birinci Gelen Öcü • Muzaffer İzgü 39

Kanlı Gülmece • Muzaffer İzgü 45

'Benim Babam' • Hasan Özkılıç 51

Bir Öykünün Öyküsü • Samim Kocagöz 58

NASIL?

Keleççe Günleri

Çılgılık • Ferit Edgü 67

Telgraf • Samim Kocagöz 70

Beşinci • Nedim Gürsel 74

Ağrılı Kapısında Gecenin • İnci Aral 78

Dinle Yavrum • Işıl Özgentürk 92

Sessiz Ağıt • Nalan Barbarosoğlu 97

Salıncaklar Geri Gelir • Hürriyet Yaşar 103

İçeriden

Gelmesi Gerekirdi • Aziz Nesin 107

Güneşi Kazanmak • Osman Şahin 116

Radyatör Davası • Feride Çiçekoğlu 123

Rüşvet • Demirtaş Ceyhun 129

Parmak Anne • Ülkü Ayvaz 138

Ağlamak Yasak • Semra Özdamar 141

Dışarıdan

Adı Bilinmeyen Çiçekler • Mehmet Başaran	155
İletişim • Feyza Hepçilingirler	161
Nihal İçin Ağıt • Işıl Özgentürk	166
On Beş Yıl Geçti • Eray Karınca	170
Temmuz Suçlu • Cemil Kavukçu	175
Eylül Yarın da Gelmeyecek • Cemil Kavukçu	181
Gecedeki Sevgili • Özcan Karabulut	184
Gözlerinde Solgun Bir Resim Gibi • Özcan Karabulut	188
Doğmuş Kızıma Mektup • Feride Çiçekoğlu	192
Kaçak • Hürriyet Yaşar	196
Kavga Edememek • Ali Balkız	201

Sarsıntıdan

Matruşka Bebekler • Mustafa Balel	207
Sanrı • Cemil Kavukçu	216
Önlem • Cemil Kavukçu	222
Ben Onlardan Değilim • Nemika Tuğcu	228
Merhabalar Efendim • Muzaffer İzgü	235

Yıkımdan

Çiçekli Dallar Kıyımı • Feyza Hepçilingirler	241
Adı Masal • Feyza Hepçilingirler	246
Köpekler • Ahmet Yurdakul	251

Savruluşlardan

Ayrılıklardan Biri • Süheyla Acar	263
Bir Düğün Fotoğrafi • Oya Baydar	273

NEREYE?

Kamuoyu Oluşturma • Orhan Duru	281
McDonald's • Orhan Duru	284
Gerisin Geri İleri • Orhan Duru	287

Tükenmeyen

Bebeğim • Berrin Kırmınoğlu	293
---------------------------------------	-----

Önsöz

On İki Eylül ve Öyküleri

On İki Eylül...

Bizim kuşağımızın en iç karartıcı çağrışımlarını taşıyan bir kırılma noktasının adı...

Çocukları siyasal olayların içinde olduğu için, kulakları telefonun ya da kapının zilinde, gözleri pencerede ana-babalar... Çocukları 12 Eylül'ün hapishanelerine düşmüş ana-babalar...

O yıllarda genç çocukları olanlara bugün 12 Eylül denince ilk ne duyumsadıkları sorulsa, yanıtlar, çocuklarının 12 Eylül hapishanelerine düşmüş olup olmadığına göre değişebilir.

12 Eylül, her şeyden önce gözaltı ve işkence demektir.

Siyasal nedenlerle her gün yirmi kişinin öldüğü bir vur-kır ortamının, darbenin hemen ertesi günü nasıl sonlanabildiğinin, savcılarının, politikacıların, devlet adamlarının, gazetecilerin... bütün toplumun önünde çözülmemiş bir soru olarak duruyor olması hiçbir işe yaramadı. Daha birçok sorunun yanıtsız kalabildiği ülkemizde, o soru da yanıtsız sorular listesine eklendi, o kadar.

*

İşkence... Hapis... Yasaklar...

Susturulan dernekler, odalar...

Güneydoğumuzda başlatılan Batı destekli silahlı kalkışmayla açılan yara... O yaradan yitirilen kan...

Yok edilen işçi hakları... Yok edilen devrimci sendikalar... Yok edilen iş güvencesi...

İç göç... İşsizlik... Gerileyen ücretler... Yoksullaşma...

İç göçün pıtrak gibi çoğalttığı imam okulları... imam okulları... imam okulları...

İnancın bilimi geriletişi... Aydınlanma düşmanlığı...

Şeriatçı kalkışmanın Sivas'ta otuz sekiz aydının, sanatçının canına mal olan kanlı provası...

“Özelleştirme” denen çökertme tasarımı ve ulusal özvarlık yağması...

Toplumsallık düşmanlığı...

“Emperyalizm” sözcüğünü duyar duymaz yüzünü buruşturup gözünü yuman bir “solcu” türünün yetiştirilmesi...

Katlanmış dış borçlar... Borçlarla gelen dış dayatmalar...

Yirmi yıldan uzun süren bir iç ve dış kuşatmanın sonunda, nerdeyse “bütün kaleleri kuşatılmış koşullarda” sürüklenen bir erken genel seçim...

İmam kültürünün, Batı karşıtı kökeninden arındırılmış siyasi iktidarı...

En sonunda da, okyanus ötesinden başlanan “İslam devleti” alıştırması...

Bu adım adım sürüklenişin bir edebiyatı var mı? Bir direniş edebiyatı... En azından, saptayıcı bir edebiyat. Bu sürüklenişin öyküsü/öyküleri var mı?

“Var” demek, yeterlilik ölçütü sorununu da yanında getirir mi? “Yok” demek, var olanları görmezlikten gelmek sayılmaz mı? Ya da bir şeye “var” diyebilmek için, “yokluk” deneni ortadan kaldıracak güçte, nicelikte ve nitelikte mi olması gerekiyor?

Bu soruların ışığında yeniden sorarsak... 12 Eylül'ün öyküleri var mıdır? Hangileridir? En ilginçlerini, en güzellerini, en dokunaklılarını kimler yazmıştır? Hangi konu 12 Eylül konusu sayılır, hangi konu sayılmaz? En değişik, en az yazılan konular hangileri? Ya da hiç yazılmayan? Ya da en çok işlenen...

*

12 Eylül'ün bir öykücü olarak bende yarattığı hoşnutsuzlukların en büyüğü, kopmuşluk duygusudur. Darbenin en etkin ve en hain başarısı oldu *koparmak*.

Bugünü dünden, dünü yarından *koparmak*.

Bu görevini yerine getirirken, halkın halktan yana siyasi önderlerini hapse tıkarak onları da birbirinden koparmakla kalmadı; ekinde, sanatta, yazında da, öncülerini, ustalarını yenilerden, çıraklardan kopardı; birikimin bir noktada durmasına neden olurken, yozlaşmanın, yabancılaştırmanın da koşullarını yarattı.

12 Eylül'den önce umutla, beğeniyle izlenen birçok öykü ustası öyküyü, yani işini bıraktı, başka alanlara, başka işlere geçti. Öyküyü bırakmayanların içinde, 12 Eylülcülerin yol açtığı toplumsal sürüklenişle ilgilenmeye gönül indirmeyenlerin sayısı hiç de az değildi. Sonucu, güncelden, toplumsaldan uzaklaşma oldu. İlgilenenlerin içinde ise, 12 Eylül'ün dayattıklarını, sanatta yeniden üretimi çok da önemsemeyen bir yaklaşımla, hızla ve coşkuyla –ama nerdeyse doğrudan– anlatma görevini yerine getirmeyi yeterli görenlerin sayısı da az değildi. O kaymanın sonucu da, öykü dilinde bozulmayı getirdi.

Ustalığını 12 Eylül'den önce kanıtlamış öykücülerimizin, kendi ustalık birikimlerinden bile yararlanamadıklarını düşündürecek yapıtların sayısındaki artışın, faşist darbenin o koparıcı gücünün şiddetinden başka nedeni olabilir mi?

*

İşte bu kopuş ortamında, genel olarak sanatta, alanı daraltarak söylersek, yazında, öyküde, yazı sanatının başta gelen hastalıklarına sıkça rastlanır oldu:

Anlatım bozukluğu...

İçe kapanmanın getirdiği tek kişili, diyalogsuz anlatımın, kendini tek biçim saydırırcasına egemenleşmesi...

Doğrudan anlatım... Başka bir deyişle, soyutlamasız/dönüştürümsüz anlatım...

Öteki alanlardan örnek vermek gerekirse, sinemada da varlığını duyuran, kimi usta yönetmenlerin konu değiştirerek “zararsız popülist” konulara yöneldiği, kimi yönetmenlerinse film bile çekemediği bu baskı döneminde nasıl, derdini anlatamayan, sinema dilini iyi kullanamayan filmler yapıldıysa, öykü sanatında da, öykü dili iyi kullanılmadığı için anlatım bozukluğuyla ilkelleşen öykü kitapları çoğaldı. Bu sonucun tek nedeninin “birikimden kopmuşluk” olmadığını, duygu ve düşüncelerin sanat diliyle de olsa anlatılabilmesinin doğasını yok eden dönemin ağır faşizan koşullarının belirleyici etkisini de kuşkusuz unutmamak gerek. (O baskı ve koparma sürecinin, bugünlerin postmodern yönelişlerinin doğal ortamını hazırladığı da söylenebilir.)

1980-1995 arasındaki dönemde, “sanatın dilini iyi kullanamama nedeniyle, söyleyeceğini açık, anlaşılır biçimde söyleyememe” diyebileceğimiz anlatım bozukluğunun, daha çok, ne söyleyeceğini bilemeyen öykülerin sorunu olduğunu saptaya-

biliriz. Ne söyleyeceğini bilememenin, gündelik yaşamdaki konuşmaların anlaşılabilirliğini bile bozduğunu göz önünde tutarsak, bu sonuç olağan da sayılabilir.

Çok uzaktan bakışla olağan sayılabilecek başka bir sonuç da, faşist baskının getirdiği sanatsal ve yaşamsal boyutlardaki yalnızlaşmadır. 12 Eylül'den sonra yazılan öykülerdeki karşılıklı konuşma yoksulluğu, monolog bolluğu, içkonuşma yaygınlığının, yaşanan dönemin koşullarının getirdiği yalnızlaşmanın doğal sonucu olduğunu herhalde teslim etmek gerekir. Sanatta ki bu doğal yönelişin yaşamdaki kaynağı, içe kapanma, içe kapanmanın sonucu da, tek başına konuşan, belki içinden “haykıran” öyküler ama nerdeyse “kimsesiz” haykırıların öyküleridir.

Tek bir öykü kişinin içkonuşmasıyla verilen anımsayışlarla kuruludur bu bakış açısındaki öykülerin çoğu. Oysa, içine başka öykü kişisini almayan, bu nedenle de tek bir öykü kişisini dinlemek zorunda kaldığımız bir öykü biçimidir. Bu bakımdan, sanat yapıtının içindeki yaşamda tek bireyliliği, tek sözlü ve tek gözlülüğü egemenleştirdiği, bu özelliğiyle çoğulculuğa, demokrasiye aykırı bir niteliği barındırdığı da söylenebilir; hatta belki, öykücüyü bencil, başkalarını dinlemeyen bir bakış açısına çekerek, anlatılmış, işlenmiş bireysel sorunları bir de kendi imzasıyla yinelediğinde, yani çoğalttığında, yazarın bunu görmesine engel olduğu da...

Öykücülüğümüzde yaşanan ağır sapmalardan üçüncüsü ise, doğrudan anlatıma yenik düşme olgusudur. Kimi yeni kimi eski ama çoğu usta yazarların örneklemeleriyle özgüven bulan soyutlamasız, dönüştürümsüz bu doğrudan dil, “güzel yazı” örneği olarak kendini saydırabilecek yapıtlar getirse de, soyutlama/dönüştürüm gerektiren öykü dilinde kendini saydırma-yacak yapıtların sayısını kaygı verici düzeyde artırmıştır.

İç çatışması olmayan, dolayısıyla canlılığı da olmayan, olan biteni, olayların önemine, çarpıcılığına güvenerek anlatmakla/aktarmakla yetinen öykü de, öykü dilinin içinde bir bakış açısı sayılmalıdır ve bu bakış açısından hâlâ da güzel öyküler yaratılmaktadır, tıpkı tek kişinin içkonuşmasıyla kurulu öykü biçimlerinde de güzel örnekler yaratıldığı ve bundan sonra da yaratılacağı gibi. Ancak, kendini sol sayan, topluma, insanlığa, çağa karşı sorumlu sayan, ille de anlatma, söyleme

direnci belki de bu özelliğinden gelen kesimin öykü verimliliği sürecinde, yeniden üretimi en az olan o dönüştürümsüz, anıcı bakış açısına, öykü dilinde tekdüzelik, tek pencerecilik sakıncası yaratacak denli çokça yönelindiği saptaması, 1980 sonrası Türk öykücülüğü üzerine yazarken belirtmekten kendimi alıkoymayacağım bir saptamadır. Hatta içe kapanma, anlatımda kapalılık, siyasal, toplumsal konulardan kaçış gibi yönelişlerde, 12 Eylül'ü işleyen birçok öykünün o *anıcı* bakış açısından yazılmış olmasına, o tek pencereciliğin baskınlığına bir tepkisel bulduğumu da atlamamam gerekir. “Güncel, siyasal, toplumsal konuları işlemenin sanatın niteliğini düşürdüğü”nü öne sürenlerin sözlü tartışmalarda bu savlarını kanıtlamak için, hep o anıcı bakış açısını nerdeyse tek bakış açısı gibi kullanılan öykücülerden örnekler verdiğini, bir gözlemim olarak ayrıca belirtmek isterim.

Bu noktada şöyle bir sonuca varmak yanlış mı olur? 12 Eylül'den sonra, güncel, siyasal, toplumsal olanı yazmak isteyen öykücünün yaşadığı sorunsal, öteki sanatlarda olduğu gibi, yaşananları sanatın dilinde anlatabilme, yaşananlar üstüne söylenmek istenenleri sanatın dilinde söyleyebilme, yani sanat-sal dönüştürüm sorunsalıdır.

Yüzyılları, çağları aşarak bugüne uzanabilen sanatçıların yapıtlarında da, kendi dönemlerinin toplumsal, siyasal dönüşüm sancılarını, o dönemlerin güncel olaylarının yansımalarını görebiliyoruz. Demek sanatın niteliğinin, düzeyinin belirleyici etkeni, konu seçiminde güncel olana, toplumsal olana yönelmek ya da güncel/toplumsal konulara sırt çevirmek olmasa gerek.

Öyleyse, okurun da, günü işleyen, yaşadığımız dönemi anlamaya çalışan denemelere, roman, şiir ve öykülere gereksinim duyması, bunları bulamayınca ya da buldukları istediği düzeyde olmayınca yaşadığı düş kırıklığıyla, sanat gereksinmesini başka sanat dallarındaki yapıtlarla doyurmaya çalışması, onun en doğal tepkisi sayılmalı.

Evet; Memet Fuat'ın bir öykü dergisini dirençle istediği dönem, öyküden umudun nerdeyse kesildiği bir dönemdi. Doğrudan (dönüştürümsüz) anlatım, içe kapanma, anlatım bozukluğu sorunlarının yanında, –büyük bir olasılıkla yer yokluğunun da etkisiyle– dergilerde yayımlanan öykü sayısında kaygı verici

bir azalma vardı. Bu görüntünün yanına okurun, dönemini işleyen, nitelikli, zamana dayanıklı öykü gereksinmesini de eklerseniz, o günlerdeki durumun iyice verimsiz olduğu ortaya çıkar.

*

Bu çalışma, yalnızca bir anımsama ve anımsatma girişimi. Efendilerle işbirlikçilerinin yarattığı ve “anarşi” diye adlandırdıkları bir vur-kır ortamının kolaylaştırıcılığı altında, tutuklamayla, işkenceyle başlayıp satıp savmacı, işbirlikçi özelleştirmeciliğe, dinsel olanda hiçbir sevimlilik bırakmayan din devleti özlemlerine, emperyalizmi ve sömürüyü unutturmaya değin uzanan, üstümüze giydirenleri yargılayamadığımız için hâlâ üstümüzden çıkaramadığımız, adına “12 Eylül dönemi” denen deli gömleğini ayırmsatma, onun yaşattığı acıları, sıkıntıları, direnişleri, umutları Türk öykücülüğünde arama çabası.

Bu çalışmada yaşadığım en baskın duygu, “nerde kalmıştık” duygusu oldu. Belki de, belleğimin toplumla ortak bölümünde yaşamakta olduğum yarılmayı, nerde kalmıştık duygusunu yaşayarak, o yaşantıyı olabildiğince çoğullaştırarak, ortaklaştırarak, bir ölçüde de olsa, sağaltabileceğimi sanıyordum. Okuduğunuz çalışma bu bakımdan biraz da, “nerde kalmıştık” çalışması sayılmalı. “Nereye?” sorusunun ışığında görünenlerin bütün irkiltici uyarıcılığıyla...

Hürriyet Yaşar

*Kolları Bağlı Doğan'lara
Özgür Doğan'lara...*

Armağan Sunu

12 Eylül sonrasıydı. Toroslara yaşlı anamı görmeye gittim. Elini öptüm. Hal hatır ettik, konuştuk. Ayrılık anı geldi. Anama, İstanbul'da düşünceleri nedeniyle ağır işkence gören, hapis yatan kardeşime bir diyeceği olup olmadığını sordum. Çok duygulandı. Yaşlı görünüşünde belirgin bir güçlenme oldu. Hapisteki kardeşim onun en küçük oğluydu. Onu hepimizden çok sever, “son emliğim” derdi ona. Anam elimden tutarak beni bir kenara çekti ve aşağıdaki öyküyü anlattı.

“Siz bilmezsiniz oğul,” dedi. “Sizin büyükdedeniz kuşçuydu. Çok iri doğan kuşları besler büyütürdü. Kanca gagalı, yeşil cam gözlü, iri pençeli avcı kuşlarını kolundan indirmezdi hiç. Dedeniz silah taşımazdı. Atı vardı, iyi biniciydi. ‘Kaçanı kaçanla, uçanı uçanla yakalamak gerek,’ derdi. Kara, marsık sinir etleri güneşte kurtlandırmadan kurutur, taş gibi eder, sonra onlarla besler büyütürdü kuşlarını ki, boyunları pençeleri güçlensin diye.

“Bir gün obamıza bir atlı bey geldi oğul. Şakakları çıkkın sivri, yeşil gözlü, çizmeli bir adamdı bu. Dedeniz, konuğunu çadırımıza buyur etti. Adam atından indi. İçeri girmeden önce, çadır direğimizin üstüne sıra sıra tünemiş doğan kuşlarına hayran hayran baktı. Kuşlar çadır direğine ayaklarından iplerle bağlıydı. Adam elini uzatarak, anaç kuşlardan birini sevmek istedi. Anaç kuş, kendine yabancı bulduğu bu ele saldırdı. Güçlü pençeleriyle adamcağızın elini yırttı, parçalayıverdi. Öyle ki kan revan içinde kaldı eli adamın. Adam, kuşlara şöyle bir baktı baktı da, sonra belinden iri keskin bıçağını çıkardı. Biz hepimiz telaşlandık, ‘Eyvah! Dedemizin kuşlarını kesecek!’ diye. Oysa adam tam tersini yaptı oğul. Doğan kuşlarının boyunlarını değil de, ayak bağlarını kesti boşandırdı, tümünü salıverdi. Kuşlar gökyüzüne doğru ağıp gittiler. Bir daha da geri dönme-

diler. Büyükdedeniz, ‘Yahu ne yaptın sen? Benim bin bir emekle besleyip büyüttüğüm kuşlarımı nasıl boşandırır salarsın?’ diye çıkıştı konuğuna. Adam bilge, sakın birine benziyordu. Sinirlenmedi hiç. Bıçağını kınına koydu. Mendiliyle, kanayan elinin yarasını silip sardıktan sonra, dedenize döndü. ‘Bey bey,’ dedi, ‘bir kuş düşün ki, elleri ayakları bağda esirken bile, kendini esir alan insanoğluna asla yalvarmıyor, yaltaklanıp pusmuyor. Aksine saldırıyor. Görmüyor musun ki, bu kuşlar mağrur, yiğit, cesur kuşlar. Böylesi kuşları kolları bağda esir tutmak senin şanına şan katmaz. Hele hele insanlığa hiç yakışmaz. Günahdır,’ dedikten sonra atına atladı. Bir acı kahvemizi bile içmeden dörtnal oldu, sürdü gitti. Dedeniz fena bozuldu. Ne diyeceğini bilemedi. Bakakaldı giden konuğunun ardından. Bir daha da doğan kuş beslemez oldu.”

(Osman Şahin’in *Kolları Bağlı Doğan* adlı öykü kitabının “Sunuş”undan.)

Nereden?

Yüreğimi bir kalkan bilip, sokaklara çıktım
Kahvelerde oturdum, çocuklarla konuştum
Sıkıldım, dertlendim, sevgilimle buluştum
Bugün de ölmedim anne

Kapalıydı kapılar, perdeler örtük
Silah sesleri uzakta boğuk boğuk
Bir yüzüm ayrılığa, bir yüzüm hayata dönük
Bugün de ölmedim anne

Üstüme bir silah doğruldu sandım
Rüzgâr, beline dolandığında bir dalın
Korktum, güldüm, kendime kızdım
Bugün de ölmedim anne

Bana öylesi garip duygular
Bilmem niye gelir, nereye gider?
Döndüm işte; acı, yüreğimden beynime sızar
Bugün de ölmedim anne.

AZİZ NESİN • *Korkma**

Aziz Nesin, 1915 yılında İstanbul'da doğdu. Askeri öğrenim gördü, üstegmenken ordudan çıkarıldı. 1945'te *Tan* gazetesinde çalıştığı dönemde gazete binası yakıldı. Sabahattin Ali ile birlikte yayımladığı *Markopaşa* adlı gülmece dergisi (1946) kapatıldı, *Malumpaşa*, *Merhumpaşa*, *Ali Baba*, *Bizim Paşa*, *Hür Markopaşa* adlarıyla yayımlandı. Amerikan yardımını eleştiren bir broşürü nedeniyle hapis ve sürgün cezası aldı. *Baştan*, o kapatılınca *Yeni Baştan* dergisini yayımladı. Yeniden hapis cezası aldı. *Düşün* Yayinevi'ni kurdu. 1962'de *Zübük* adlı gülmece dergisini çıkardı. *Düşün* Yayinevi de yandıktan sonra yalnızca yazarlık yaptı. 1972'de kimsesiz çocukların yetişmesini ve barınmasını üstlenen Nesin Vakfı'ni kurdu, kitaplarının gelirini vakfa bıraktı. 1976-85 yılları arasında *Nesin Vakfı Edebiyat Yılığı*'ni yayımladı. Türkiye Yazarlar Sendikası Başkanlığı da yapan Nesin, 12 Eylül yönetimine karşı *Aydınlar Dilekçesi*'nin önderleri arasında yer aldı. Çoğu aydın-sanatçı 37 kişinin öldürüldüğü Madımak Oteli yangınında ölümden kıl payı kurtuldu. Bu son yangının üçüncü yıldönümü günlerinde bir kalp krizi sonucu öldüğünde (6 Temmuz 1995), köktendinciliğe karşı uluslararası bir toplantının hazırlıkları içindeydi. *Geriyeye Kalan* (1948), *İt Kuyruğu* (1955), *Yedek Parça* (1955), *Fil Hamdi* (1955), *Damda Deli Var* (1956), *Koltuk* (1957), *Kazan Töreni* (1957), *Toros Canavarı* (1957), *Deliler Boşandı* (1957), *Mahallenin Kismeti* (1957), *Ölmüş Eşek* (1957), *Hangi Parti Kazanacak* (1957), *Havadan Sudan* (1958), *Bay Düdük* (1958), *Nazik Alet* (1958), *Gıdıgıdı* (1959), *Aferin* (1959), *Kördögüşü* (1959), *Mahmut İle Nigâr* (1959), *Gözüne Gözlük* (1960), *Ah Biz Eşekler* (1960), *Yüz Liraya Bir Deli* (1961), *Bir Koltuk Nasıl Devrilir* (1961), *Biz Adam Olmayız* (1962), *Sosyalizm Geliyor Savulun* (1965), *İhtilali Nasıl Yaptık* (1965), *Rufat Bey Neden Kaşınıyor* (1965), *Yeşil Renkli Namus Gazi* (1965), *Bülbül Yuvası Evler* (1968), *Vatan Sağolsun* (1968), *Yaşasın Memleket* (1969), *Büyük Grev* (1978), *Kalpazanlık Bile Yapılamıyor* (1984), *Maçinli Kız İçin Ev* (1987), *Nah Kalkınırız* (1988) adlı öykü kitaplarını yayınladı

Zayıftan, çelimsiz, esmer, gözlüklü, burnu yüzüne büyük gelen, kırk yaşlarında bir adam çekine çekine, iki kocaman kanatlı demir kapıya sığın sığın sokuldu. Yüksek kapının iki kanadı arasında eşikte duran görevli onu görmüyormuş, hatta orda herhangi bir yaratık yokmuş gibi yukarılara bakarak uzakları seyrediyordu. Adam yavaş yavaş, ayak ayak görevlinin yanına yaklaştı. Ceketinin iç cebinden cüzdanını, cüzdanından da dörde katlı bir kâğıt çıkardı. Kâğıdı özenle açtı. Basılı resmi başlıklı, altına yuvarlak mühür basılmış kâğıdı, kapı ağzında eşikte duran, başı yukardaki görevliye uzattı. Görevli uzakları seyretmesini sürdürüyordu. Adam, elinde kâğıt başını kaldırıp görevliye baktı. Varlığını belli etmek için, dudaklarını bile açmadan öksürdü. Görevli yine orali olmadı.

Kapı o denli yüksek, dökme demirleri o denli ağır ve eşikte dikilmiş görevli de kendisini öylesine yok saymıştı ki, sanki

* Aziz Nesin'in öykülerinde, yazım kurallarının onun uygulama biçimi değiştirilmemi-

tepesinden bir silindir bastırıyormuş gibi, Adam kısalarak yere doğru alçaldığını duyumsadı; nerdeyse yere yapışıp yivışacaktı. Elindeki yazılı kâğıdı biraz daha uzatarak,

— Bu çağrılığı almıştım da... dedi, bugün için beni çağır-mışlar da...

Gözünü uzaklara dikmiş olan görevlide ses yoktu; birara havada bir uçağı yada burnunun ucundan geçen bir sineğı izler gibi bakışlarını boşlukta gezdirdi, sonra yine gözlerini uzak boşluğa dikip kaldı.

Adam çekingenliğinden öyle yavaş söylemişti ki, görevli sesini duymamış olabilirdi. Yineledi:

— Bugün beni istemişler de buraya... Bu da çağrılık işte...

Görevlide yine yanıt yoktu. İki dakika kadar sonra, gözle-rini baktığı uzak boşluktan çevirmeden görevlinin sesi çıktı:

— Yana çekil, bekle!

— Peki, dedi Adam.

Bu arada görevli bikaç kez içeri girip çıktı, her kapı ağzına çıkışında aynı biçimi aldı. Yarım saatten çok bekleyen Adam bir denemeye daha girişti:

— Bu saatte çağırılmışlardı da beni...

Yine biriki dakika sonra görevli, tok, kalın, karşısındakini ezen sesiyle buyurdu:

— Yana çekil, bekle!..

— Peki, dedi yine Adam.

Böyle yüksek kapılı, dökme demirden ağır kanatları olan, eşikteki görevlisinin insanın yüzüne bile bakmadığı yerlere yaşamı boyunca hiç gitmemiş olan Adam, böyle bir olayı ilk kez yaşamanın korkulu coşkusu içindeydi. Arkasına kadınlı erkekli insanlar kuyruk olmuştu.

— Geç! diye bir gürleme duydu.

Görevli, gözlerini baktığı çevreden indirmeden buyurmuştu.

Buyruğı alan Adam, kapıdan girmek için davrandıysa da, o demir iki kapı kanadının arasını görevli iri gövdesiyle kapatmış olduğu için, nerden, nasıl gireceğini kestiremedi. Görevli-nin açık duran bacaklarının arasından geçemeyeceğine göre, o ağır kapı kanadının birini tutup açmayı denemişti ki, Adam'ın ne yaptığını ona bakmadan gören görevli,

— Ordan değil! diye bağırdı.

Adam arandı, ama girecek başka yer bulamayınca görevliden,

BİR TERSİNE YÜRÜYÜŞ

12 EYLÜL ÖYKÜLERİ

Hazırlayan
HÜRRIYET YAŞAR

ANTOLOJİ

Türkiye’de toplumsal olaylar edebiyata çoğu zaman gerçekçi bir biçimde girmiş, olağanüstü dönemlerin tarihi belki en doğru biçimde roman ve öyküde yazılmıştır. Çünkü edebiyat bireysel gözlemleri aktarır; baskı dönemlerinin yaratıcı bireyde yarattığı yıkım bu yüzden yepyeni üretilere yol açar. Bugüne kadar 12 Eylül askerî darbesi üzerine edebiyatımızın birikimini yansıtan derli toplu bir çalışma yapılmadı. Öykücülerimizin o dönemde, içeride, dışarıda ve darbe sonrasında yaşananları yazdığı öyküleri bir araya getirmek, bu korkunç baskı dönemini nedenleri ve sonuçlarıyla bir süreç olarak ortaya koymak düşüncesi işte bu kaynak yetersizliğinden doğdu. **Hürriyet Yaşar**’ın titiz çalışması sonucu ortaya çıkan *Bir Tersine Yürüyüş: 12 Eylül Öyküleri*, öncelikle bir hatırlama. O günleri görmemiş gençler içinse yakın tarihi öyküler yoluyla okuma fırsatı.

ISBN 975-07-0655-2

9 789750 706554

<http://www.canyayinlari.com>

KDV İÇİNDEDİR